

16. 6. 2003

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Důchodové pojištění I. - Státní důchody

Výše výpočtového základu závisí na individuálních průměrných měsíčních příjmech pojištěnce během tzv. rozhodného období 30 let předcházejících vzniku nároku na důchod. Pro tyto účely je brán v úvahu pouze příjem získaný po dosažení 18 let věku, pokud ZDP nestanoví jinak. Kromě toho, pokud osoba nezískává příjem po stanovený počet let, způsob výpočtu se přiměřeně modifikuje.

Stát garantuje všem občanům – a v některých případech i jiným osobám – ochranu proti situacím, které mohou mít za následek ztrátu nebo nedostatek finančních zdrojů. Tato ochrana je regulována systémem sociálního zabezpečení, který po roce 1989 prodělal výrazné změny.

Předchozí systém sociálního zabezpečení byl založen na povinné státní péči o občany. Důsledkem toho bylo, že občané nebyli nuceni podnikat kroky k dosažení vlastního blahobytu. Cílem současného systému je naproti tomu motivovat všechny osoby k zajištění možného prospěchu sobě a svým rodinám.

Práva osob na sociální zabezpečení jsou zakotvena v Ústavě České republiky, a zejména pak v Listině základních práv a svobod („Listina“). Příslušná ustanovení Listiny stanoví, že každý občan má nárok na přiměřené hmotné zabezpečení ve stáří, v pracovní neschopnosti a v případě ztráty živitele. Dále je stanoveno, že všechny potřebné osoby mají nárok na pomoc při zajištění svých základních potřeb.

Výše uvedená práva jsou upravena různými právními předpisy týkající se sociálního zabezpečení, zdravotního pojištění a důchodů. Z těchto tří oblastí se jako nejnaléhavější jeví reforma penzijního systému.

Souběžně s reformou sociální péče, zdravotního pojištění a souvisejících oblastí v České republice byl v letech 1991 -1996, v rámci přechodu ze státem řízeného na tržní hospodářství, zcela změněn důchodový systém. Nejprve byl tehdejší penzijní systém novelizován a posléze byl v roce 1995 přijat nový zákon č. [155/1995](#) Sb. o důchodovém pojištění (dále „ZDP“).

V současnosti představuje důchodové pojištění jednu z nejkontroverznějších oblastí systému sociálního zabezpečení. Panuje shoda na tom, že cílem důchodového systému by mělo být zajištění nejvyššího možného důchodu pro jednotlivce za prostředky investované do systému prostřednictvím příspěvků na důchodové zabezpečení.

1. Účastníci povinného důchodového pojištění

ZDP rozlišuje dvě kategorie osob, které se mohou podílet na systému zákonného důchodového pojištění:

- a) povinní účastníci;
- b) dobrovolní účastníci.

Povinnými účastníky jsou osoby zaměstnané na základě pracovního poměru; osoby vykonávající zaměstnání na základě dohody o pracovní činnosti; osoby samostatně výdělečně činné; osoby

(hledající zaměstnání) mající nárok na finanční podporu v nezaměstnanosti; a příjemci plného invalidního důchodu atd. Je třeba poznamenat, že ZDP nepovažuje za povinné účastníky osoby zaměstnané na základě dohody o provedení práce.

ZDP také umožňuje některým osobám starším 18 let účastnit se zákonného důchodového pojištění na základě jejich žádosti.

2. Příspěvky do systému zákonného důchodového pojištění

Výše příspěvků do systému zákonného důchodového pojištění jsou stanoveny v zákoně č. [589/1992](#) Sb. o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. V případě zaměstnanců je pojistné na důchodové pojištění hrazeno společně zaměstnancem a jeho zaměstnavatelem. Zaměstnanec je povinen odvádět částku odpovídající 8 procentům jeho měsíčního hrubého příjmu následujícím způsobem:

- a) 1.1 % na nemocenské pojištění;
- b) 6.5 % na důchodové pojištění; a
- c) 0.4 % na státní politiku zaměstnanosti.

Zaměstnavatel je povinen přispívat na důchodové pojištění částkou odpovídající 26 procentům hrubého měsíčního příjmu každého zaměstnance, a to podle následujícího rozdělení:

- a) 3.3 % na nemocenské pojištění;
- b) 19.5 % na důchodové pojištění; a
- c) 3.2 % na státní politiku zaměstnanosti.

Výše uvedené pojistné je nutno platit i v případě cizích zaměstnanců, jejichž pracovní poměr se řídí českým právem.

3. Druhy důchodových vztahů

Účastníci systému důchodového pojištění mají za splnění dalších podmínek právo na těchto pět druhů důchodů:

- a) starobní důchod;
- b) plný invalidní důchod;
- c) částečný invalidní důchod;
- d) vdovský a vdovecký důchod; a
- e) sirotčí důchod.

Výše každého důchodu se skládá ze základní výměry a z procentní výměry. Základní výměra se stanoví pevnou částkou a procentní výměra se stanoví procentní sazbou z tzv. výpočtového základu, jde-li o důchody podle bodů a)-c) výše, nebo z procentní výměry důchodu zemřelého pojištěnce, jde-li o důchody uvedené v bodech d)-e).

Výše výpočtového základu závisí na individuálních průměrných měsíčních příjmech pojištěnce během

tzv. rozhodného období 30 let předcházejících vzniku nároku na důchod. Pro tyto účely je brán v úvahu pouze příjem získaný po dosažení 18 let věku, pokud ZDP nestanoví jinak. Kromě toho, pokud osoba nezískává příjem po stanovený počet let, způsob výpočtu se přiměřeně modifikuje.

4. Starobní důchod

Jednou z nejdůležitějších změn oproti minulé úpravě v této oblasti je zvýšení hranice pro odchod pojištěnce do důchodu. Komplexní uvedení zvýšené hranice do praxe potrvá ještě několik let a jeho účinnost se předpokládá od konce roku 2006. Podle nové úpravy bude věk pro odchod do důchodu zvýšen u mužů o dva roky na 62 let. U žen dojde ke zvýšení o čtyři roky na 57 až 61 let, podle počtu dětí, které žena vychovala.

ZDP stanoví, že pojištěnec má nárok na starobní důchod, pokud přispíval do systému zákonného důchodového pojištění nejméně:

- a) 25 let a dosáhl potřebného věku (viz výše), opravňujícího k pobírání důchodu; nebo
- b) 15 let a dosáhl věku 65 let v případě, že nesplňuje podmínky podle bodu a).

Starobní důchod je, stejně jako všechny ostatní typy důchodů, složen z pevné základní výměry a proměnlivé procentní výměry. V případě, že zaměstnanec splnil pouze základní požadavky pro získání starobního důchodu (tj. 25 let nepřetržitého pojištění), poměrná výměra jeho důchodu je snížena v souladu se ZDP. Nicméně pokud zaměstnanec pokračuje v práci i po dosažení zákonem předepsané věkové hranice, jeho poměrná výměra se tím úměrně zvyšuje.

5. Invalidní důchody

Každá osoba, které se v důsledku zranění či nemoci objektivně zhorší možnost za obvyklých podmínek vykonávat soustavně jakékoli zaměstnání má nárok na plný nebo částečný invalidní důchod. Výše dávek z důchodového pojištění je opět stanovena způsobem popsaným v bodu 3. výše.

6. Ostatní typy důchodů

Vdovské, vdovecké a sirotčí důchody lze souhrnně označit jako důchody tzv. odvozené, protože důchodové dávky nejsou poskytovány pojištěnci, nýbrž jsou poskytovány některým osobám po něm pozůstalým. Nárok na některý z těchto důchodů mají za splnění dalších zákonných požadavků potom osoby, které byly na zesnulém, jenž pobíral nebo byl oprávněn pobírat důchod podle ZDP, finančně závislé. Osobě může být některý z těchto důchodů přiznán, pokud zemřelá osoba pobírala starobní, nebo plný či částečný invalidní důchod, nebo v den úmrtí splňovala podmínky pro jejich získání, nebo zemřela v důsledku zranění v zaměstnání.

Vdovské a vdovecké důchody se vyplácejí po dobu jednoho roku po smrti manžela/manželky, který(á) splňoval(a) výše uvedené požadavky. Po uplynutí této doby má vdova/vdovec nárok na takový důchod pouze při splnění dalších podmínek stanovených ZDP.

Obdobně nárok na sirotčí důchod vzniká dítěti závislému na zemřelém rodiči (rodičích), který splňoval výše uvedené podmínky. Pro tyto účely se závislým dítětem rozumí dítě zemřelého mladší 26 let, které dosud nedokončilo povinnou školní docházku, nebo se připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže připravovat na budoucí povolání z důvodu nemoci nebo zranění. Do této kategorie rovněž spadají závislé děti mladší 26 let, které nemohou vykonávat souvislou výdělečnou činnost z důvodu dlouhodobého špatného zdravotního stavu. Nárok na sirotčí důchod zaniká rovněž adoptí závislého dítěte.

Mgr. Marie Janšová, JUDr. Vít Horáček, PhD.

advokátní kancelář Glatzová & Co.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Nový daňový režim ESOP v České republice od roku 2026. Posun k ekonomické realitě a mezinárodním standardům?](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)
- [Mezinárodní dožádání a lhůta pro stanovení daně: kritéria účelnosti, věcnosti a včasnosti v judikatuře](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)
- [Nová úprava kvalifikovaných zaměstnaneckých opcí](#)
- [Silná koruna: jaké dopady má posilující koruna na české firmy](#)
- [Novinky z české a evropské regulace finančních institucí za měsíc únor 2026](#)
- [Nejvyšší správní soud vymezuje nové hranice zneužití práva u běžných nákladů na reklamu](#)
- [Aktuální judikatura k holdingovým strukturám](#)
- [Exkluzivita má svou cenu. NSS se vyjádřil k nájemnému mezi spojenými osobami](#)